Artikkeleita

Mira Tuononen – Mirkku Uotila –
Nadja Marjomaa – Janne Antikainen

Opinto-ohjaajaopiskelija kansainvälisessä opiskelijavaihdossa – ohjausosaamisen kehittyminen

Tuononen, Mira– Uotila, Mirkku – Marjomaa, Nadja – Antikainen, Janne. 2021. OPINTO-OHJAAJAOPISKELIJA KANSAINVÄLISESSÄ OPISKELIJAVAIHDOSSA – OHJAUSOSAAMISEN KEHITTYMINEN. Kasvatus 52 (3), 310–321.

Kansainvälistymisen, liikkuvuuden ja monikulttuurisuuden teemat ovat jo pidempään puhuttaneet ohjauksen kentällä. Sen sijaan vaihto-opiskelun merkitystä osana ohjausasiantuntijuutta ei ole tutkittu laajemmin. Tässä kerronnallista tutkimusotetta hyödyntävässä artikkelissa tarkastellaan, millaisia tulevan ohjaajan kompetensseja ja osaamisen valmiuksia opinto-ohjaajaopiskelijoilla kehittyy kansainvälisessä opiskelijavaihdossa opinto-ohjaajaopiskelijoiden kertomana. Tutkimuksessa mukana olevat henkilöt ovat olleet opinto-ohjaajaopiskelijoita suomalaisessa yliopistossa vuosien 2016–2020 aikana ja osallistuneet opiskelijavaihtoon hakeutuville suunnattuun vaihtopienryhmä-ryhmäohjausprosessiin. Vaihtopienryhmä on prosessimaiseksi rakennettu, strukturoitu ja ohjaajaparina toteutettu pedagoginen ryhmä. Tutkimusaineisto koostuu opiskelijoiden kansainvälisen opiskelijavaihdon jälkeisistä teemahaastatteluista. Haastatteluaineistoa on täydennetty opiskelijoiden reflektoivilla kirjoitelmilla sekä ryhmän nauhoitetuilla tapaamisilla. Aineistoa on analysoitu kerronnallisen tutkimuksen menetelmin. Aiempien tutkimusten mukaan oman kulttuurin sekä omien etuoikeuksien tiedostaminen ja ymmärtäminen vaikuttavat siihen, kuinka itse ohjaa. Tutkimuksessamme huomataan opinto-ohjaajaopiskelijoiden pyrkivän ymmärtämään itseään ja muita ympärillä olevia sekä tulevan tietoisemmaksi omista lähtökohdistaan ja arvoistaan. Osaaminen näyttää kehittyvän formaalien kontekstien lisäksi informaaleissa konteksteissa, erityisesti vuorovaikutustilanteissa, kulttuurien kohtaamisissa, epämukavuusalueella ja arkipäivän selviytymistilanteissa.

Asiasanat: ohjaus, kompetenssi, kansainvälistyminen, kansainvälinen opiskelijavaihto, opiskelijat

Johdanto

Työn maailma kansainvälistyy. Osaamista ja asiantuntemusta voidaan tavoitella ympäri maailmaa, ja kansainvälisyys näkyy yhä enemmän erilaisissa työympäristöissä. Globalisoituvassa elinympäristössämme kansalaisuusrajat ylittävien verkostojen merkitys solidaarisuuden sekä samankaltaisuuden rakentajina voimistuu (Jousilahti ym. 2017, 50). Koulutuksella luodaan perusta tiedostaville, globaaleissa ympäristöissä sujuvasti toimiville, tuleville osaajille. Erityisesti korkeakoulutuksessa liikkuvuutta ja kansainvälisyyttä tavoitellaan, jotta jo opintojen aikana opitaan toimimaan kansainvälisissä ja monikulttuurisissa toimintaympäristöissä. (Teeri 2019, 13.) Opiskelijoille mahdollistettu tapa tutkia ja oppia tällaista maailmaa on osallistua kansainväliseen opiskelijavaihtoon.

Valtakunnallisesti kansainväliseen opiskelijavaihtoon osallistuu vuosittain noin 8 900–10 500 yliopisto-opiskelijaa eli noin 22–25 % yliopistojen aloituspaikkoja kohden. Yli kolme kuukautta kestäviin korkeakoulujen kansainvälisiin opiskelijavaihtoihin lähtevien määrä on kääntynyt selvästi laskuun vuodesta 2017 alkaen, yliopistoissa hieman ammattikorkeakouluja vähemmän. (Opetushallitus 2019, 5–29.) Tutkimuksessamme mukana olevien opinto-ohjaajaopiskelijoiden koulutusohjelmasta opiskelijavaihtoon lähtee vuosittain keskimäärin 30–40 % kandidaatti- ja maisteriohjelman aloituspaikkaa kohden (Ohjauksen koulutus 2020), koko yliopiston prosenttiosuuden ollessa 14 % aloituspaikkaa kohden. Valtakunnallisesti tarkasteltuna kasvatusaloilla liikkuvuusaktiivisuus on vain 11 %:n luokkaa (Opetushallitus 2019, 14), joten opinto-ohjaajaopiskelijoiden liikkuvuusaktiivisuutta voidaan pitää alallaan melko korkeana. Vaihto-opintoihin opinto-ohjaajaopiskelijoita houkuttelevat aineistomme mukaan erilaiset syyt, kuten kielitaidon kehittäminen, uusien kokemuksien etsiminen sekä ammatillisesti suuntautuneet tavoitteet.

Ohjauksen kentällä tunnistetaan kansainvälistymisen, monikulttuuristumisen ja lisääntyneen liikkuvuuden ilmiöt, ja niitä on tutkittukin monista näkökulmista. Lähestymme kansainvälistymistä tulevien ohjaajien eli opinto-ohjaajaopiskelijoiden näkökulmasta, josta aihetta ei ole aiemmin tutkittu. Tässä artikkelissa tarkastelemme, millaisia tulevan ohjaajan kompetensseja ja osaamisen valmiuksia opinto-ohjaajaopiskelijoilla kehittyy kansainvälisessä opiskelijavaihdossa heidän itsensä kertomana. Aineisto on kerätty osana strukturoitua ja prosessimaista pienryhmäohjausta, vaihtopienryhmää, johon opiskelijat ovat osallistuneet ennen kansainvälistä opiskelijavaihtoa, vaihdon aikana sekä vaihdon jälkeen. Käsitämme kansainvälisen opiskelijavaihdon ohjausasiantuntijuutta laajentavana kontekstina opintojen aikana. Tutkimuksien mukaan kansainvälistyminen kartuttaa osaamista ja kansainvälistä pääomaa. Tätä tarkastelemme seuraavaksi tarkemmin.

Kansainvälinen osaaminen

Kansainvälisyyttä, sen myötä karttuvaa osaamista sekä kansainvälistä pääomaa on lähestytty aiemmassa tutkimuksessa monia eri käsitteitä käyttäen. Kansainvälisen pääoman käsitettä on tutkimuksessaan käyttänyt esimerkiksi Resnik (2018). Kansainvälisen pääoman hän kuvaa olevan osa Bourdieun (1986) kulttuurista pääomaa. Pääoma ilmentyy kolmella eri tasolla, jotka hän jaottelee Bourdieun kulttuurisen pääoman tavoin institutionaaliseen, objektiiviseen sekä ruumiillistuneeseen kansainväliseen pääomaan. Institutionaalinen kansainvälinen pääoma koostuu esimerkiksi korkeakoulututkinnoista tai kansainvälisistä kielitesteistä. Objektiivinen kansainvälinen pääoma rakentuu yksilölle mahdollisista pääoman kehittämistoimista, kuten kielten opiskelusta, kulttuurista osaamista rikastavista vierailuista sekä matkustelusta ulkomaille. Ruumiillistunut kansainvälinen pääoma tarkoittaa pitkäaikaisia asenteita tai tapoja toimia erilaisissa tilanteissa. Kansainvälinen pääoma ilmenee avarakatseisuutena, maailmankansalaisuutena, joustavuutena, uteliaisuutena, väkivallattomuutena sekä sopeutumiskykynä. (Resnik 2018, 2–15.)

Suomessa kansainvälistä osaamista on käsitelty perinteisen kansainvälisen osaamisen eli kielitaidon, suvaitsevaisuuden sekä kulttuurien välisen kompetenssin rinnalla kansainväliseen osaamiseen lukeutuu myös sitkeys, tuottavuus sekä uteliaisuus (Siivonen 2013).

Ulkomailla opiskelun vaikutusta kasvuun ja kehittymiseen on käsitelty myös aiemmassa tutkimuksessa. Kronholzin ja Osbornin (2016) tutkimuksessa havaittiin, että ulkomailla opiskelu vaikutti osallistujien kiinnostuksen kohteisiin, arvoihin ja taitoihin sekä kehitti ammatilliseen suuntautumiseen liittyvää päätöksentekoa. Ulkomailla opiskelun kokemuksella nähtiin olevan myös yhteys selkeämpään ammatilliseen identiteettiin (Kronholz & Osborn 2016, 77). Ulkomailla opiskelun onkin nähty liittyvän vahvasti konkreettisten työllistämistä edistävien hyötyjen lisäksi kokonaisvaltaiseen henkilökohtaiseen kasvuun ja kehittymiseen (Brooks, Waters & Pimlott-Wilson 2012; Jacobone & Moro 2015). Kansainväliseen opiskelijavaihtoon osallistuneita suomalaisia opiskelijoita koskeneessa tutkimuksessa opiskelijavaihtoa jäsennettiin rohkaistumisen, kypsymisen ja identiteettimuutoksen kautta (Penttinen, Kosonen & Tuononen 2017). Opiskelijat kokivat kansainvälisen vaihtokokemuksen tuoneen heille enemmän rohkeutta, aloitteellisuutta, aktiivisuutta, sosiaalista kyvykkyyttä sekä itseluottamusta. (Penttinen ym. 2017, 27–31.)

Vaikka kohentunut itsetuntemus sekä omien arvojen pohtiminen ja kirkastuminen voidaan nähdä yleisesti tärkeänä, erityisen merkittävinä niitä voidaan pitää ohjaajan työssä. Opinto-ohjaajien eettisiin periaatteisiin lukeutuu riippumattomuus, joka rakentuu muun muassa omien arvojen, asenteiden ja tunteiden tiedostamisesta (Ojanen 2006, 144–145; Suomen opinto-ohjaajat ry 2009). Ohjaustyötä on tarkasteltu myös työssä tarvittavien kompetenssien näkökulmasta.

Ohjaajan kompetenssit

Kompetenssien näkökulmasta ohjausosaaminen määritellään yhdistelmäksi taitoja, tietoja sekä asenteita, joita tarvitaan tietyssä työssä hyvin suoriutumiseen (Mulvey 2013, 271). Kompetensseja on aiemmassa tutkimuksessa tarkasteltu monista eri näkökulmista. Juutilaisen ja Vanhalakka-Ruohon (2011) mukaan kompetensseilla tarkoitetaan pätevyyttä ja osaamista ammatillisessa toiminnassa. Kompetenssit kattavat tietoja, ymmärrystä, teoreettista ajattelua, taitoja ja työtapoja sekä asennoitumista ammatillisissa vuorovaikutustilanteissa (Juutilainen & Vanhalakka-Ruoho 2011, 226).

Kompetenssien määrittelemistä haastaa valinta siitä, nähdäänkö kompetenssit laajemmin kaikilta vaadittavina ominaisuuksina vai ympäröivän kontekstin sekä yksilöllisen työnkuvan huomioivina. International Association for Educational and Vocational Guidancen eli IAEVG:n kompetenssikehystä pidetään kattavana, sillä se huomioi sekä yleiset että alaspesifit kompetenssit. (Sultana 2009.) Yleiset kompetenssit eli ydinkompetenssit kattavat taidot, tiedot sekä asenteet, joita tarvitaan kaikessa ohjaustyössä riippumatta tarkemmasta työnkuvasta tai erikoistumisesta, kun taas alaspesifillä erikoisosaamisella viitataan tiettyyn työnkuvaan sidonnaisiin kompetensseihin (IAEVG 2018). Monet tahot ovat hyödyntäneet IAEVG:n kompetenssikehystä ohjausosaamista jäsentäessään, kuten ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus European Centre for the Development of Vocational Training eli Cedefop (ks. Cedefop 2009) sekä Network for Innovation in Career Guidance & Counselling in Europe eli NICE (ks. Schiersmann, Ertelt, Katsarov, Mulvey, Reid & Weber 2012).

Ohjaajan kompetensseja on määritetty myös monikulttuuristumisen ja sen tuomien osaamistarpeiden näkökulmasta. Monikulttuurisuuden tulisi olla kiinteä osa ohjaustyön ammattitaitoa, jotta työtä voidaan tehdä eettisesti. Kulttuurisesti pätevälle ohjaajalle on määritelty standardeja ja kompetensseja, joita tarkastellaan asenteiden, tietojen ja taitojen ulottuvuuksista. (Sue, Arrendo & McDavis 1992, 72–75.) Puukari (2013, 84–86) täydentää jäsennyksellään monikulttuuristen ohjauskompetenssien kokonaisuutta. Hän huomioi ohjaajan valmiuksien pitkäjänteistä kehittämistä

monikulttuurisen tietoisuuden, kulttuurierojen tuntemuksen sekä monikulttuuristen ohjauskäytänteiden näkökulmista. Kompetenssijäsennys tarjoaa ohjaajille monipuolisen tarkastelukehikon heidän kokemiensa monikulttuuristen tilanteiden arviointiin. Tässä tutkimuksessa hyödynnämme eri ohjausosaamisen kompetenssijäsennyksiä laaja-alaisesti. Hahmotamme ohjaajan osaamisen valmiudet ja niistä rakentuvat kompetenssit siirrettävänä osaamisena ohjaajan eri toimintaympäristöissä sen sijaan, että rajaisimme kompetenssitarkastelun vain tietyn työkuvan tai kontekstin huomioimiseen.

Hahmotamme ohjaajana kehittymisen jatkuvana prosessina, jossa ohjaajan omalla aktiivisuudella on keskeinen rooli. Aktiivinen ohjaaja haluaa kehittää itseään ja rakentaa jatkuvasti ohjaustaan huomioiden niin omat kuin ohjattavienkin erilaiset lähtökohdat. (Sue & Sue 2008, 44.) Ohjaajan kompetenssit kehittyvät yhtäältä perus- ja täydennyskoulutusten sekä työssä hankittujen oppien ja kokemusten avulla. Lisäksi eri elämänalueilla tapahtuva oppiminen ja kehitys ovat tärkeitä kompetenssien kehittymiselle. (Juutilainen & Vanhalakka-Ruoho 2011, 226.) Tässä tutkimuksessa lähtökohtanamme on tarkastella tulevien ohjaajien eli opinto-ohjaajaopiskelijoiden näkökulmasta osaamisen kehittymistä kansainvälisessä opiskelijavaihdossa – yhtäältä koulutuksen myötä karttuvana, toisaalta juuri muualla kuin virallisessa koulutuksessa tapahtuvana oppimisena ja kehittymisenä. Formaalia oppimista edustavat vaihtopienryhmäprosessi sekä kansainvälisen opiskelijavaihdon varsinaiset korkeakouluopinnot. Informaalia oppimista edustaa taas muu usein arjessa ja vuorovaikutuksessa tapahtuva oppiminen.

Opinto-ohjaajaopiskelija vaihtopienryhmässä kertomuksien tuottajana

Hyödynnämme tutkimuksessamme kerronnallista tutkimusotetta tarkastellessamme osaamisen valmiuksien ja kompetenssien kehittymistä opinto-ohjaajaopiskelijoiden kertomana. Tutkimusotteen valinta perustuu aiempaan narratiiviseen tutkimukseen, joka keskittyy opettajuuden ammatillisen kehittymisen ympärille (mm. Heikkinen 2001, Stenberg 2011). Termi narratiivisuus viittaa joukkoon erilaisia laadullisen tutkimuksen sovellutuksia, ja sitä käytetään monissa merkityksissä (Polkinghorne 1995, 5). Suomen kielessä käytetty vastine kerronnallisuus kuvaa narratiivisen tutkimuksen kokonaisvaltaista kerronnallista luonnetta, jonka kiinnostuksen kohteena ovat kertomukset sekä kertominen tiedon välittäjänä ja rakentajana. Konstruktivistiseen ja tulkinnalliseen paradigmaan pohjautuvassa kerronnallisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka todellisuus rakentuu kerronnallisessa diskurssissa sekä millainen kertomus toiminnasta muodostuu. (Heikkinen 2018.) Tietämisen tavan ja tiedon luonteen lisäksi tämän tutkimuksen kerronnallisuus perustuu kerronnallisen tutkimusaineiston käyttöön sekä narratiivisen analyysin ja pienten kertomusten lähestymistavan soveltamiseen analyysimenetelmänä.

Käsitämme aineistomme pienistä kertomuksista rakentuvana kokonaisuutena, joissa kertojan ajatellaan luovan tuntua itsestään sekä kokeilevan vaihtoehtoisten identiteettien mahdollisuutta (Bamberg 2004; Bamberg & Georgakopolou 2008, 380−382). Ymmärrämme pienet kertomukset haastattelutilanteessa rakentuviksi puhejaksoiksi, joissa opiskelijat kuvaavat itseään erilaisissa rooleissa ja kokemuksissa. Bambergin ja Georgakopouloun (2008, 380–382) mukaan pienet kertomukset sopivat isoja kertomuksia paremmin esimerkiksi positiointien tarkasteluun, sillä pienet kertomukset syntyvät aina vuorovaikutuksessa.

Tutkimusaineisto koostuu teemahaastatteluista, jotka on toteutettu paluuhaastatteluina osana kansainvälistä vaihto-opiskelua tukevaa pienryhmäohjausprosessia. Vaihtopienryhmä on prosessimaiseksi rakennettu (ennen vaihtoa, vaihdon aikana ja vaihdon jälkeen), strukturoitu ja ohjaajaparina toteutettu

pedagoginen ryhmä, jossa ryhmän jäsenet yhdessä tuottavat käsiteltävää sisältöä. Vaihtopienryhmä tarjoaa kansainväliseen opiskelijavaihtoon lähtevälle mahdollisuuden käsittää vaihto-opiskelu laajempana, eri vaiheista rakentuvana oppimiskokemuksena. Aiempi tutkimus kansainvälistymiseen ja ulkomailla opiskeluun liittyen viittaa kansainvälisen kokemuksen hyödyntämisen paranevan, kun vaihtoon liittyy sitä tukevia pedagogisia ja ohjauksellisia interventioita. Esimerkiksi Kristensen (2014) korostaa ohjauksen merkitystä vaihtokokemuksesta oppimisessa. Hänen mukaansa vaihtokokemuksen laadullista onnistumista voidaan tukea mentoroinnin, tuutoritoiminnan tai monitoroinnin avulla, jolloin vaihdon erittely kokemuksena jälkikäteen on yksi osa kokonaisvaltaista oppimisprosessia. Kristensenin tapaan myös Rahikainen ja Hakkarainen (2013, 481–482) korostavat kansainvälisen liikkuvuuden näkemistä pedagogisena prosessina pedagogisine tavoitteineen. Aineiston taustakontekstina vaihtopienryhmä tuo tutkimusaineistoon temaattisesti kansainvälistymiseen ja ohjausosaamiseen liittyvää reflektoivaa kerrontaa. Vaihtopienryhmässä ollessaan ryhmän jäsenet oppivat erilaisten harjoitusten kautta sanoittamaan omaa osaamistaan, prosessiaan ja kokemuksiaan.

Tietyn elämäntapahtuman ympärille kutoutuvan kertomuksen nähdään olevan otollinen narratiiviseksi aineistoksi (Hänninen 2010, 163). Kahdeksan vapaaehtoista opinto-ohjaajaopiskelijan haastattelua toteutettiin vaihto-opinnoista paluun jälkeen, jolloin kokemukset olivat vielä tuoreena mielessä. Paluuhaastattelut ovat pedagoginen osa vaihtopienryhmäprosessia, jossa vaihdosta palaava opiskelija pääsee reflektoimaan ja sanoittamaan kokemuksiaan ja oppimaansa. Haastatteluaineistoa täydennettiin vaihtopienryhmäprosessiin kuuluvilla opiskelijoiden reflektoivilla kirjoitelmilla (9) sekä ryhmien nauhoitetuilla tapaamisilla (6), joissa esiintyviä kertomuksia tarkasteltiin haastatteluaineistosta tehdyn analyysin avulla. Kirjoitelmien kirjoittajissa ja ryhmätapaamisissa on ollut haastateltavien lisäksi myös muita vaihtopienryhmän jäseniä. Pattonin (1999, 1193) tavoin näemme, että menetelmätriangulaatiolla eli käyttämällä useita tiedonkeruumenetelmiä tutkimusaineiston hankinnassa voidaan tarkastella tutkimustulosten johdonmukaisuutta. Triangulaation tarkoitus ei ole osoittaa eri tavoin kerättyjen aineistojen samaan tulkintaan päätymistä vaan aidosti testata havaintojen yhtenäisyyttä. Erilaiset tiedonlähteet ja tutkimusmenetelmät voivat tarjota toisistaan poikkeavia löydöksiä, sillä osa tutkimusmenetelmistä on herkempiä tosielämän nyansseille. Poikkeavuuksien löytymistä ei tulisikaan nähdä heikkoutena, vaan mahdollisuutena syvällisempään ymmärrykseen ilmiöstä. (Patton 1999, 1193.)

De Finan (2009, 234) mukaan haastatteluissa tuotetun aineiston ja sen kertomuksien aitoutta on kuitenkin kritisoitu. Hän arvioi näkemyksen haastatteluiden keinotekoisuudesta kertomuksellisena aineistona johtuvan siitä, ettei haastatteluissa ilmeneviä kertomuksia ole tutkittu yhtä paljon kuin luonnollisissa tilanteissa ilmeneviä kertomuksia. Vuorovaikutuksellinen haastattelutilanne voi mahdollistaa luonnollista puhetilannetta laajemman kerronnan sekä tapahtumien arvioinnin. (De Fina 2009, 234.) Tutkimuksemme haastattelutilanteen luonne on mahdollistanut haastateltavalle tilaisuuden syventyä teemoihin, joista kertoessaan haastateltava valikoi näkökulmia ja positioi itseään. Haastattelun teemat koskivat haastateltavan taustaa ja aiempia kokemuksia, vaihtoon lähtemistä, vaihto-opiskelukokemusta, Suomeen paluuta sekä tulevaisuuden haaveita. Haastattelijat ovat olleet haastateltaville ennestään tuttuja vaihtopienryhmäprosessin ohjaajina, joten haastattelut ovat olleet luonteeltaan melko luonnollisia vuorovaikutustilanteita, joissa kokemuksiaan ja ajatuksiaan on voinut turvallisesti ja luontevasti kertoa. On kuitenkin huomattava, että tuttuus voi myös vaikuttaa siihen, mitä haastatteluissa kerrotaan ja miten.

Käyttämämme narratiivien analyysi on Polkinghornen (1995) jaottelun mukainen toinen narratiivisen aineiston käsittelytapa.

Polkinghornen tekemän jaottelun taustalla on Brunerin (1986, 11–43) näkemys kahdesta tietämisen tavasta: paradigmaattinen ja narratiivinen tietäminen. Polkinghornen (1995, 12, 21) mukaan narratiivien analyysin perusta on paradigmaattisessa tietämisen tavassa, ja tällainen tietämisen tapa tuottaa tietoa käsitteistä. Narratiivien analyysia hyödyntäessä tutkimusaineisto koostuu tutkijan keräämistä kertomuksista, joita analysoidaan paradigmaattisin prosessein.

Lopputulemana on kertomuksissa toistuvien teemojen kuvailu tai tarinoiden, henkilöiden tai tapahtumapaikkojen luokittelu. (Polkinghorne 1995, 12.) Lisäksi sovelsimme analyysissamme pienten kertomusten lähestymistapaa, jonka Georgakopoulou (2015) hahmottaa kolmitasoisena. Kertomisen tavat viittaavat verbaalisiin valintoihin, joista kerronta koostuu, kun taas kertomisen paikkojen tasolla kiinnitetään huomiota sosiaalisiin ja fyysisiin asetelmiin ja tilanteisiin, joihin kerronta paikantuu. Kolmannella tasolla viitataan itse kertojiin kompleksisina kokonaisuuksina eli tässä ja nyt -kertojina omine rooleineen, kertomustensa hahmoina, sosiaalisten ja kulttuuristen ryhmien jäseninä sekä ainutkertaisina yksilöinä tapoineen, toiveineen ja pelkoineen. (Georgakopoulou 2015, 258.)

Hyödynsimme näitä näkökulmia paikantaessamme aineistosta pieniä kertomuksia, joissa käsiteltiin muutosta tai kehitystä. Tarkempaan käsittelyyn valikoitui tutkimuskysymyksen kannalta tärkeät teemat, jotka toistuivat haastattelujen pienissä kertomuksissa: pärjäämisen ja selviytymisen kokemukset sekä tietoiseksi tuleminen. Teemoja tarkasteltiin suhteessa vaihtopienryhmässä tuotettuihin kirjoitelmiin ja ryhmätapaamisten nauhoituksiin. Teemahaastatteluaineiston peilaaminen muihin vaihtopienryhmätoiminnassa tuotettuihin materiaaleihin eli kirjoitelmiin ja nauhoituksiin toi analyysiin luotettavuutta, sillä niin ryhmätapaamisten keskusteluissa kuin vaihtopienryhmäprosessin lopputehtävänä käytetyissä kirjoitelmissa samat teemat toistuivat selviytymistä, suhteisuutta sekä muutosta koskevina pieninä kertomuksina kuvattuina. Kirjoitelmat ovat tärkeä osa opiskelijan reflektointiprosessia, jossa opinto-ohjaajaopiskelijat tekevät näkyväksi omien kertomusten kautta merkityksellisiä tilanteita ja kuvaavat muutosta omassa ajattelussaan.

Monipuolista (ohjaus)osaamista kansainvälisestä opiskelijavaihdosta

Tutkimuksessamme opiskelijat kuvasivat kertomuksiensa kautta muutosta suhteessa aiempaan itseensä. Opiskelijavaihdon aikaisia kokemuksia lähestyttiin etenkin pärjäämisen ja selviämisen teemojen avulla. Kulttuurien välisten kohtaamisten myötä opiskelijat kuvasivat suhteisuuden ja tietoiseksi tulemisen kertomuksia. Opiskelijat positioivat itseään kertojina välillä aktiivisina toimijoina ja toisinaan ulkopuolisen tarkkailijan roolissa. Vaihdon aikaisessa orientaatiossa ja käyttäytymisessä oli eroja: osa haki vaihdolta enemmän sosiaalisia kontakteja ja arvosti vaihtoa juuri kokemuksellisuuden kautta, kun taas osalla orientaatio ja tavoitteet olivat vahvemmin suuntautuneet akateemisesti tai ammatillisen kehittymisen tavoitteisiin.

Vaikka sisällöllisesti akateemisista opinnoista saatujen oppimiskokemusten laatu opiskelijoiden kuvaamana vaihteli, vaihtokokemuksen aikana opiskelijat kokivat vahvistaneensa osaamistaan esimerkiksi joustavuudessa, yhteistyötaidoissa, itsensä ja muiden ymmärtämisessä, erilaisten ihmisten kohtaamisessa sekä ryhmädynamiikan ja oman sosiaalisen roolin muuttuvaisuuden hahmottamisessa. Kertomuksissa korostuivat omien arvojen, asenteiden ja kulttuuritaustan pohdinta ja tiedostaminen, jotka nähdään erilaisissa kompetenssiluokituksissa keskeisinä ohjaajan kompetensseina (ks. Cedefop 2009, 77; Puukari 2013, 84–86; Sue ym. 1992, 75). Opiskelijat peilasivat karttuneita kokemuksiaan ja osaamistaan erityisesti omaan tapaansa suhtautua erilaisiin tilanteisiin sekä konkreettisina esimerkkeinä siitä, kuinka he voisivat

toimia tulevan työelämän potentiaalisissa ohjaustilanteissa.

Pärjäämisen ja selviytymisen kertomukset

Tutkimuksen aineistossa vahvana esiin nousevat kertomukset pärjäämisestä sekä selviytymisestä. Näissä kertomuksissa epämukavuusalueelle ja tuntemattomaan heittäytymisestä haastateltavat ovat löytäneet uusia puolia niin itsestään kuin ympäristöstään. Kansainvälinen opiskelijavaihto näyttäytyy kontekstina, jossa opiskelijat arvioivat mahdollisuuksiaan valmiuksiensa, rohkeutensa ja taloudellisten seikkojen osalta ja saavat vahvistusta sekä varmuutta niin vertaisten selviytymiskokemuksista kuin omista onnistumisen hetkistä prosessin aikana. Pärjäämisen kokemukset korostuvat pienissä arkipäivän tilanteissa sekä kokonaisvaltaisemmin tarkasteluissa vaihtoa ja omaa tulevaisuutta koskien. Seuraavissa esimerkeissä pohditaan, kuinka uudet tilanteet ja niistä selviytyminen ovat kasvattaneet itseluottamusta:

> ”Tunne siitä että pärjää vaikka ois uus tilanne mistä ei ihan tiiä miten toimia tai että on epämukavuusalueella. Tuolla vaan oli et ne tilanteet koko ajan tuli uutta ja semmoset et ei oikein tiiä mut sit oli vaan semmonen ei se auta et se on nyt pärjättävä. Selvittävä siitä. Ehkä semmosta, voiks sanoa semmosta minäpystyvyyttä tietyllä tapaa. Et luottaa itteensä.” *Emilia*

> ”Vaikee sanallistaa mut ehk tietynlainen, itseluottamus et ku lähtee yksin uuteen maahan mis ei koskaan ees käyny, ei oo ikinä lentäny yksin ja näin edes päin niin jotenkin ku huomas et eipä se nyt sen kummempi juttu oo et sen kun menee vaan. Ehkä tietty itseluottamus ja rohkeus lähtee vähän tuntematonta kohti.” *Meeri*

Kansainvälisen opiskelijavaihdon nähtiin tuovan valmiuksia ja osaamista, jota tähän mennessä opiskelijat eivät olleet kokemuksellisesti riittävästi saaneet omista kotiyliopiston opinnoistaan. Kertomuksissa korostuivat kielitaidon kohentuminen sekä varmuus ja rohkeus vieraan kielen käyttämiseen erityisesti formaaleissa tilanteissa. Samankaltaisia huomioita on ollut myös Penttisen ym. (2017, 27–31) tutkimuksessa. Toisaalta kertomuksissa korostettiin kansainvälisen opiskelijavaihdon merkitystä melko suoran ammatillisen kehittymisen näkökulmasta, jolloin tuleva ohjaaja pystyy paremmin ymmärtämään sekä kansainvälistymistä haluavia ohjattavia että ohjattavia, jotka tulevat uuteen vieraaseen kulttuuriin. Kertomuksissa nousi myös ohjaajan yleisten kompetenssien kehittyminen joustavuuden, yhteistyötaitojen, itsensä ja muiden paremman ymmärtämisen ja erilaisten ihmisten kohtaamisen osalta. Nämä osa-alueet ovat tulevassa ohjaustyössä ja ohjaustilanteissa tarvittavia tietoja ja taitoja. Muun muassa IAEVG (2018) näkee ohjauksen ydinkompetensseina asiakkaiden ja kollegoiden kanssa toimivan kommunikaation sekä yhteistyökyvyn ammattilaisten kesken. Sopeutumiskyky, uteliaisuus, joustavuus, suvaitsevaisuus ja maailmankansalaisuus ovat taas ruumiillistuneen kansainvälisen pääoman ilmentymiä (Resnik 2018, 10). Opiskelijat kuvailivat olevansa aiempaa joustavampia, rennompia ja rohkeampia. Pärjäämisen ja selviämisen kokemukset näyttävät lisänneen opiskelijoiden resilienssiä ja sitä kautta myös tunnetta pärjäämisestä tilanteessa kuin tilanteessa. Seuraavissa esimerkeissä opiskelijat kuvaavat horisonttien laajentumista ammatillisesti eli siitä, miten he kokevat aiemmin mahdottomalta tuntuneen mahdollisena vaihto-opiskelukokemuksen myötä:

> ”Tuntuu, että vaihto on kasvattanut minua ihmisenä valtavasti. Joitakin asioita en osaa edes selittää, että kuinka vaihto on minuun vaikuttanut. Mutta ainakin koen, että suhtaudun moniin asioihin nykyään paljon rennommin, on sellainen tunne, että kaikki järjestyy. Myös luotto omaan itseen on kasvanut ja usko omiin kykyihin. Jos minulle vuosi sitten joku olisi sanonut, että olen nyt esimerkiksi [organisaation nimi ja asema], en olisi varmaan uskonut. Vaihdon jälkeen olen uskaltanut mennä tuntematonta päin, ja tavoitella omia unelmia rohkeammin.” *Katkelma kirjoitelmasta / Netta*

> ”No must tuntuu et nyt se ois kyl paljon helpompi tai ainakin matalampi kynnys lähtee. Ku on kerran jo asunu ulkomail niin tietää et millasii asioit siin voi tulla vastaan et ehkä ois henkisesti

vähän valmiimpi lähtemään johonkin. Ehkä jotenkin tuli sellast itseluottamust et no kyl mä nyt ehkä selviinkin sillä englannin kielellä, et ei se mun kielitaito oo pelkästään sellast et mä pystyn kattoo Netflixii ilman tekstityksii. Nii, et pystyy keskustelemaan ja oikeesti opiskelemaan sillä kielellä." *Meeri*

Ulkomailla asumisen ja opiskelun nähdään vaikuttavan positiivisesti tulevaisuuden työmahdollisuuksiin ja valmistavan työskentelemään kansainvälisillä työmarkkinoilla (European Commission 2014). Kuten Penttisen ym. (2017) aiemmassa tutkimuksessa, myös tässä tutkimuksessa selviytymisen ja pärjäämisen kokemukset näyttäisivät tuoneen opiskelijoille lisää rohkeutta, uskoa tulevaisuuteen sekä laajempia potentiaalisia mahdollisuuksia tulevien työkenttien suhteen. Opiskelijat tavoittelevat valmistumisensa jälkeen työllistymistä ohjausosaamista ja ohjausasiantuntijuutta vaativiin tehtäviin, tyypillisimmin opinto-ohjaajan tehtäviin oppilaitoskontekstiin. Myös muita ohjauksen toimintaympäristöjä pidettiin mahdollisina työkenttinä. Vaihtokokemuksen tuomat pärjäämisen ja onnistumisen kokemukset avarsivat myös opiskelijoiden mahdollisia tulevaisuuden näkymiä, jolloin opiskelijat kokivat työllistymismahdollisuutensa laajempina, mahdollisesti myös kansainvälisiin konteksteihin sijoittuvina.

Tietoiseksi tulemisen kertomukset

Tutkimuksemme kertomuksissa kuvataan kulttuurien välisiä kohtaamisia ja pohditaan niissä korostuvia erilaisia normeja, arvoja ja asenteita. Kertomuksissaan opiskelijavaihdosta opiskelijat tekevät toisaalta selkeää tietoista erontekoa "niihin toisiin suomalaisiin" ja toisaalta kertovat kertomuksia, joissa juuri suomalaisuus on ollut yhdistävänä tekijänä, kuuluvuuden tunteen luojana ja turvallisena ympäristönä olla oma itsensä. Suen ym. (1992, 75) mukaan kulttuurisesti pätevä ohjaaja pyrkii aktiivisesti tiedostamaan omat käsityksensä ihmisistä, arvoistaan sekä ennakkoasenteistaan. Hänen piirteisiinsä kuuluu tietoisuus omasta maailmankuvastaan, kulttuurisesta taustastaan sekä niiden vaikutuksesta omaan ohjaustyöhönsä. (Sue ym. 1992, 75). Tutkimuksessamme opiskelijat hahmottavat omaa sekä muiden toimintaa osittain kulttuurisiin tapoihin peilaten. Omasta kulttuurisesta taustastaan ja sen vaikutuksesta omaan käytökseen tullaan tietoisemmaksi reflektoimalla tapahtumia, joissa toisen kulttuurin edustaja on toiminut eri tavalla. Kulttuurien välisissä kohtaamisissa pohdittiin omien arvojen lisäksi myös toisesta kulttuurista tulevien arvoja ja käsityksiä.

Seuraavassa kertomuksessa opiskelija kuvaa, kuinka toisen kulttuurin edustajien erilainen käsitys oman tilan antamisesta on herättänyt hänet kyseenalaistamaan käsityksensä oman tilan tarpeesta:

"Jotenkin se miten ne on niin yhteisöllisiä [ja] huolta pitäviä. Aluks se tuntui vähän ahistavalta, ärsyttävältä, mut sitten huomas et kun siellä oli vaikeita päiviä sit jotenkin ite oli silleen et haluis olla yksin, ja sanookin sillee kun ne kysyi mikä sulla on hätänä, niin sit mä olin et ei, kaikki ihan hyvin mä haluun nyt olla yksin. Sit ne oli silleen okei. Sit kestää pari minuuttia ja ne on kaikki koputtamassa ovelle silleen noniin tuu tänne et jutellaan. Ne ei osannut antaa sitä tilaa ehkä mitä ajatteli haluavansa mut sit toisaalta kun ne vähän pakotti, että nyt keskustellaan niin sit huomas että, se tekikin ihan hyvää." *Emilia*

Kulttuurien väliset kohtaamiset korostuivat erityisesti informaaleissa ympäristöissä, kuten asumisyksiköissä ja vapaa-ajanvietossa. Suen ym. (1992) mukaan kulttuurisesti pätevä ohjaaja pyrkii tuomitsematta ymmärtämään kulttuurisesti eritaustaisia asiakkaita. Hän kohtaa heidät kunnioittavasti ja hyväksyy erilaiset maailmankuvat (Sue ym. 1992, 75). Erilaisuuden ja etenkin erilaisten elämäntapojen sekä arvojen ymmärtäminen ovat keskiössä myös Schiersmannin ym. (2012) määrittämässä ohjaajan ydinroolissa eli ohjaus- ja neuvontatyön ammattilaisen toimenkuvassa, joka nähdään yhtenä kaikkia viittä neuvontaja ohjaustyön roolia (kouluttaja, ekspertti, ohjaaja, manageri ja muutosagentti) yhdistävänä tekijänä (Schiersmann ym. 2012, 47–48).

Tutkimuksessamme opiskelijat toivat esiin, kuinka kansainvälisessä ympäristössä tietoisuus omasta muuttuvasta ryhmäroolista ja siihen liittyvästä problematiikasta konkretisoitui. Usein ryhmärooli muuttui kielitaidon vuoksi: jos koki tarvitsevansa vieraan kielen puhumiseen rauhallista aikaa, saattoi ryhmän roolituksessa jäädä sivummalle, ja toisaalta jos kielitaito oli hyvin sujuvaa, saatettiin kohdella ylipäänsä älykkäänä. Opiskelija tuli siis positioiduksi sekä mahdollisesti positioi itsensä osittain kielitaidon tason mukaan suhteessa muihin ympärillä oleviin. Seuraavassa kertomuksessa opiskelija kuvaa koetun kielitaidon tason vaikutusta vuorovaikutustilanteissa:

> ”Ei ehkä ottanu sitä roolii minkä luontasesti ottas, mihin vaikuttaa ehkä myös kielikin osittain. Tai aika paljonkin, koska siel must tuntuu et, esimerkiks siin ryhmäs kaikil oli paljon vahvempi englannin kieli kun mulla. Niin sit tavallaan mä huomasin et se vaikutti melkein viel enemmän kun se et olinks mä motivoitunu siit aiheesta koska must tuntu et mä en pysy ees niis keskusteluis mukana, koska mä en kerkee mihinkään väliin sanoo sitä mitä mul ois, mitä mä oikeesti ajattelen, koska välil tuntuu et mun kielitaito ei vaik riitä siihen heti.” *Pihla*

Monessa kertomuksessa tietoiseksi tulemista kuvattiin omasta koulutusjärjestelmästä, sen maksuttomuudesta ja laadukkuudesta ja sitä myötä myös omista etuoikeuksistaan tietoiseksi tulemista. Seuraavassa kertomuksessa opiskelija kuvaa, kuinka toisenlainen ihmiskäsitys on herättänyt ajattelemaan suomalaista koulujärjestelmää ja arvoja, joihin se perustuu:

> ”Mä muistan me juteltiin yhen tytön kaa joka oli Hollannista ja sit siellä on jotenkin semmonen systeemi koulussa, että siellä 12-vuotiaana tehdään joku älykkyystestin tapainen testi, joka jotenkin määrittelee, että voitko sä hakee. Tai voitko sä mennä semmoseen kouluun mikä valmistaa sua yliopistoon ja tämmöstä. Sen kaa keskusteltiin ja sit se jotenkin oli mulle silleen et ai voiks teillä tyhmätkin ihmiset mennä yliopistoon. Sit oli jotenkin miten sä voit sanoa, että kukaan tyhmä ihminen tai jotenkin kaikkee tommosta. Siinä just ehkä tajus, et miten suomalainen systeemi ja ehkä myös semmonen pääasiallisesti miten ajatellaan asioista on jotenkin tosi erilainen. Ja omasta mielestä parempi. Jos nyt näin voi sanoo. Ei tietenkään silleen kokonaan mut monissa asioissa kuitenkin.” *Emilia*

Sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen perehtyneet Ratts ja Greenleaf (2018) näkevät juuri tietoisuuden omista lähtökohdista ja etuoikeuksista olennaisena ohjaajan kompetenssina. Heidän mukaansa ohjaajan on kyettävä ymmärtämään omaa kulttuurista ja sosiaalista identiteettiään. Jollei ohjaaja tiedosta taustaansa, hän ei myöskään pysty ymmärtämään ohjattavan maailmankuvaa, asettumaan hänen asemaansa eikä tunnistamaan yhteiskunnassa vallitsevia valta-asemia etuoikeuksineen ja epäoikeudenmukaisuuksineen. Tällöin ohjaaja voi tahtomattaan toisintaa vallitsevia sosiaalisia ja kulttuurisia normeja. (Ratts & Greenleaf 2018, 3–4.)

Tutkimuksemme kertomuksissa mahdollisuus ilmaiseen, laadukkaaseen koulutukseen lähtökohdista riippumatta osoittaa tietoisuutta kulttuurisista ja sosiaalisista etuoikeuksista. Tietoisuus ja aktiivinen reflektio omasta maailmankuvastaan, omista arvoistaan, asenteistaan, etuoikeuksistaan ja toisaalta myös epäoikeudenmukaisuuksista omassa elämässään auttaa ohjaajaa kohtaamaan ohjattavan, jonka maailmankuva tai elämäntilanne poikkeaa ohjaajan omasta esimerkiksi poliittisesti, taloudellisesti, uskonnollisesti tai kulttuurisesti.

Johtopäätökset: Kulttuurisesti pätevämmäksi ohjaajaksi vaihtokokemuksen myötä?

Kansainvälinen opiskelijavaihto tarjoaa opinto-ohjaajaopiskelijoille merkityksellisiä osaamisen kehittymisen tilanteita. Tulostemme mukaan perinteisen kansainvälisen osaamisen lisäksi opinto-ohjaajaopiskelijat kehittävät opiskelijavaihdossa myös ohjausosaamisen valmiuksia uskomusten, asenteiden ja tietojen tasoilla. Erityisesti erilaisten kulttuurien ja ihmisten kohtaaminen näyttää käynnistävän pohdinnan omista taustoista ja arvoista sekä niiden vaikutuksesta omaan käyttäytymiseen ja ajatteluun. Opinto-ohjaajaopiskelijat tulevat tietoisemmiksi omista etuoikeuksistaan, kuten ilmaisesta koulutuksesta, kohdatessaan

henkilöitä, joilla ei ole samoja etuoikeuksia. Lisäksi opiskelijoiden kertomuksissa voidaan nähdä toistuva pyrkimys erilaisten kulttuuritaustojen sävyttämien maailmankuvien ymmärtämiseen ja toimintatapojen tuomitsematta hyväksymiseen. Kertomuksissa erottuvat Puukarin (2013, 84–86) ohjauskompetenssikehyksen ulottuvuudet, kuten monikulttuurinen tietoisuus ja kulttuurierojen tuntemus. Niiden kautta jäsennettynä opinto-ohjaaja-opiskelijoiden valmiudet heijastelevat kulttuurisesti pätevän ohjaajan kasvupotentiaalia.

Opinto-ohjaajaopiskelijoiden näkökulma ohjaustyön kompetensseihin osoittaa, miten ohjausosaamisen kehittyminen on reflektointia vaativa, jatkuva prosessi kestäen opiskeluista työelämään. Ohjausosaaminen hioutuu opinnoissa, käytännön harjoitteluissa ja kuten tässä artikkelissa tuomme esiin, myös opiskelijavaihdossa. Aiempi tutkimus tukee ajatusta kansainvälisen kokemuksen paremmasta hyödynnettävyydestä silloin, kun ulkomailla vietetty aika hahmotetaan tavoitteellisena oppimisprosessina (Kristensen 2014, Rahikainen & Hakkarainen 2013). Kansainvälinen opiskelijavaihto sekä ulkomailla opiskelu ja oleilu näyttäytyvät hedelmällisenä kasvualustana ohjausosaamiselle ja kansainväliselle pääomalle. Osaaminen näyttää kehittyvän erityisesti informaaleissa konteksteissa: vuorovaikutustilanteissa, kulttuurien kohtaamisissa, epämukavuusalueella ja arkipäivän selviytymistilanteissa. Formaaleissa oppimistilanteissa vieraalla kielellä opiskelu ja siitä selviytyminen ovat lisänneet rohkeutta asettaa omia uudenlaisia tavoitteita. Omia tavoitteita ja kehittymistä opiskelijat pohtivat formaalisti vertaisten kanssa myös vaihtopienryhmässä, jossa yhdessä tulevien kollegoiden kanssa opiskelijat toivat näkyväksi oppimiaan valmiuksia, taitoja ja tietoja. Vaihtopienryhmän voidaankin nähdä tukevan opiskelijoiden osaamisen kehittymistä, valmiuksien tunnistamista ja itsereflektiota. Tämä työskentelytapa osaltaan vaikuttaa myös tutkimuksen kertomuksiin ja niiden tapaan muotoutua.

Kehittyneet kompetenssit toimivat avaintekijöinä onnistuneeseen ohjaukseen alati monimuotoistuvassa maailmassamme. Kansainvälisessä opiskelijavaihdossa karttuneet valmiudet voidaan nähdä siirrettävinä taitoina eri ohjaustilanteiden välillä. Tämän ja aiempien tutkimuksien (Ratts & Greenleaf 2018; Sue & Sue 2008) mukaan juuri oman kulttuurin ja omien etuoikeuksien tiedostaminen sekä ymmärtäminen vaikuttavat vahvasti siihen, miten itse ohjaa. Sue ym. (1992, 72) peräänkuuluttavat monikulttuurisuuden tärkeyttä kiinteänä osana ohjaajien ammattitaitoa. Launikarin, Ahlroosin, Hagenin & Steffánsdóttirin (2020) mukaan ohjaajien kansainväliset kompetenssit ovat välttämättömät, jotta ohjaaja voi tarjota laadukasta ohjausta ja tukea yksilöille, jotka suuntaavat ulkomaille. Heidän mukaansa ohjaajien tulisi pystyä helposti osallistumaan kansainväliseen vaihtoon, jotta ohjaaja voi itse edistää yhä useampien opiskelijoiden ulkomailla opiskelun mahdollisuuksia (Launikari ym. 2020). Tässä tutkimuksessamme ohjaajan kansainväliset kompetenssit ajatellaan liikkuvuuteen liittyvää kansainvälistä ohjausta laajemmin: kun kehittää ohjaamisen taitojaan kansainvälisten kompetenssien osa-alueilla, voi samoja taitoja hyödyntää monissa eri ohjaustilanteissa.

Tutkimuksessamme kansainvälisessä opiskelijavaihdossa käyneestä opinto-ohjaajaopiskelijasta rakentuu kuva kokemuksen myötä vahvemmasta, monenlaisista tilanteista selviävästä tulevasta ohjaajasta, joka ymmärtää omien lähtökohtiensa vaikutuksen ajatteluja toimintamalleihinsa. Maailmassa, jossa yhteisöt monimuotoistuvat niin kulttuurisesti, uskonnollisesti, taloudellisesti kuin poliittisesti, tarvitaan entistä enemmän kulttuurisesti päteviä ohjaajia – kaikissa ohjaustilanteissa. Toisaalta ohjaaja kokee problematiikkaa myös silloin, mikäli erilaiset arvot osuvat vastakkain esimerkiksi luokkaohjaustilanteissa. Miten silloin pystyy määrittämään jokaisen yksilön arvoa kunnioittaen mielipiteiden ja kulttuurien rajat? Kiinnostavaa olisikin seuraavaksi tutkia ohjaustyössä olevien ammattilaisten kokemuksia oman vaihto-opintojaksonsa vaikutuksista ohjausosaamiseen, kompetenssien kehittymiseen ja arjen työhön.

Lähteet

Bamberg, M. 2004. Positioning with Davie Hogan. Stories, tellings, and identities. Teoksessa C. Daiute & C. Lightfoot (toim.) Narrative analysis: Studying the development of individuals in society. Thousand Oaks: Sage, 135–157.

Bamberg, M. & Georgakopoulou, A. 2008. Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. Text & Talk 28 (3), 377–396. https://doi.org/10.1515/TEXT.2008.018

Bourdieu, P. 1986. The Forms of capital. Teoksessa J. G. Richardson (toim.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Westport, CT: Greenwood, 241–258.

Brooks, R., Waters, J & Pimlott-Wilson, H. 2012. International education and the employability of UK students. British Educational Research Journal 38 (2), 281–298. https://doi.org/10.1080/01411926.2010.544710

Bruner, J. 1986. Actual minds, possible worlds. Cambridge, MA: Harvard university press. ProQuest Ebook Central.

Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training). 2009. Professionalising career guidance. Practitioner competences and qualification routes in Europe. Cedefop panorama series 164. Luxemburg: Office of Official Publications of the European Communities. https://www.cedefop.europa.eu/files/5193_en.pdf (Luettu 23.8.2020.)

De Fina, A. 2009. Narratives in interview – The case of accounts. For an interactional approach to narrative genres. Narrative Inquiry 19 (2), 233–258. https://doi.org/10.1075/ni.19.2.03def

European Commission. 2014. The Erasmus impact study - Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/13031399-9fd4-11e5-8781-01aa75ed71a1 (Luettu 28.8.2020.)

Georgakopoulou, A. 2015. Small stories research: Methods – analysis – outreach. Teoksessa A. De Fina & A. Georgakopoulou (toim.) The Handbook of Narrative Analysis. Chichester: Wiley, 255–272.

Heikkinen, H. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito: narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Väitöskirja Jyväskylän yliopisto.

Heikkinen, H. L. T. 2018. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 170–187.

Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 160–178.

IAEVG (International Association for Educational and Vocational Guidance). 2018. International competencies for educational and vocational guidance practitioners. https://iaevg.com/Framework (Luettu 9.8.2020.)

Jacobone, V. & Moro, G. 2015. Evaluating the impact of the Erasmus programme: skills and European identity. Assessment & Evaluation in Higher Education 40 (2), 309–328. http://dx.doi.org/10.1080/02602938.2014.909005

Jousilahti, J., Koponen, J., Koskinen, M., Leppänen, J., Lätti, R., Mokka, R., Neuvonen, A., Nuutinen, J., Suikkanen, H. 2017. Työ 2040. Skenaarioita työn tulevaisuudesta. Demos Helsinki & Demos Effect. Helsinki. https://www.sitra.fi/julkaisut/tyo-2040/ (Luettu 27.8.2020.)

Juutilainen, P. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2011. Ohjaajan kompetenssit – taidanko, ymmärränkö, olenko, uskallanko? Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi. (toim.) OPO: Opinto-ohjaajan käsikirja. Helsinki: Opetushallitus, 226–237.

Kristensen, S. 2014. Mobility counselling – From information provision to motivation and quality assurance. Teoksessa Euroguidance Network (toim.) Open the door to the world. Euroguidance Network, 20–23. https://www.euroguidance.eu/open-the-door-to-the-world (Luettu 4.8.2020.)

Kronholz, J.F. & Osborn, D.S. 2016. The impact of study abroad experiences on vocational identity among college students. Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad 27 (1), 70–84. https://doi.org/10.36366/frontiers.v27i1.375

Launikari, M., Ahlroos, N., Hagen, E. & Steffánsdóttir, D. 2020. Developing guidance competences for learning mobility. Teoksessa E. Haug, T. Hooley, J. Kettunen & R. Thomsen (toim.) Career and Career Guidance in the Nordic Countries. Boston: BRILL, 191–205.

Mulvey, R. 2013. How to be a good professional: existentialist continuing professional development (CPD). British Journal of Guidance and Counselling 41 (3), 267–276. https://doi.org/10.1080/03069885.2013.773961

Ohjauksen koulutus. 2020. Koostetaulukko kansainväliseen opiskelijavaihtoon lähteneistä opiskelijoista. Itä-Suomen yliopisto. Päivitetty 2.9.2020.

Ojanen, S. 2006. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian käsittelyä. Helsinki: Palmenia, 141–145.

Opetushallitus. 2019. Tilastoja korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjaksoista 2018. Raportit ja selvitykset 2019:12. https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tilastoja-korkeakouluopiskelijoiden-ulkomaanjaksoista-2018. (Luettu 7.8.2020.)

Patton, M. Q. 1999. Enhancing the quality and credibility of qualitative analysis. Health Services Research 34 (5/II), 1189–1208.

Penttinen, L., Kosonen, T. & Tuononen, M. 2017. Opiskelijavaihdosta kansainvälistyville työurille - yhdenvertaisten mahdollisuuksien opintopolku? Eurostudent VI

-tutkimuksen artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:31. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-489-4

Polkinghorne, D. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. A. Hatch, & T. Wisniewski (toim.) Life history and narrative. ProQuest Ebook Central, 5–24.

Puukari, S. 2013. Monikulttuurinen ohjaus teoreettisena suuntauksena. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–93.

Rahikainen, K. & Hakkarainen, K. 2013. Nordic experiences: Participants' expectations and experiences of short-term study abroad programs. Scandinavian Journal of Educational Research 57 (5), 467–487. https://doi.org/10.1080/00313831.2012.668706

Ratts, M. J & Greenleaf A. T. 2018. Multicultural and social justice counseling competencies: A Leadership framework for professional school counselors. Professional School Counseling 21 (1b), 1–9. https://doi.org/10.1177/2156759X18773582

Resnik, J. 2018. Shaping international capital through international education: The case of the French-Israeli school in Israel. Journal of Curriculum Studies 50 (6), 772–788. https://doi.org/10.1080/00220272.2018.1499808

Schiersmann, C., Ertelt, B-J., Katsarov, J., Mulvey, R., Reid, H. & Weber, P. (toim.) 2012. Handbook for the Academic Training of Career Guidance and Counselling Professionals. https://nice-network.eu/.cm4all/uproc.php/0/Publications/Inhalt%20Vollversion%20NICE%20Handbook.pdf?cdp=a&_=16b2c601775 (Luettu 25.1.2021)

Siivonen, R. (toim.) 2013. Piilotettu osaaminen. Emme tunnista nykyajan kansainvälisiä osaajia – mutta juuri heitä jokainen työnantaja tarvitsee muuttuvassa maailmassa. Demos Helsinki.https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/28224_piilotettu_osaaminen_raportti_valmis_paivitetty092013_0.pdf (Luettu 30.8.2020.)

Stenberg, K. 2011. Working with identities promoting student teacher's professional development. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Sue, D. W., Arredondo, P. & McDavis, R. J. 1992. Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. Journal of Multicultural Counseling and Development 20 (2), 64–88. https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.1992.tb00563.x

Sue, D. W. & Sue, D. 2008. Counseling the culturally diverse: Theory and practice (5th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.

Sultana, R. G. 2009. Competence and competence frameworks in career guidance: complex and contested concepts. International Journal of Educational and Vocational Guidance 9 (1), 15–30. https://doi.org/10.1007/s10775-008-9148-6

Suomen opinto-ohjaajat ry. 2009. Opinto-ohjaajan työn eettiset periaatteet. https://www.sopo.fi/yhdistys/eettiset-periaatteet/ (Luettu 23.8.2020.)

Teeri, T. 2019. Jokaiselle mahdollisuus kansainvälistymiseen. Selvityshenkilön raportti kansainvälisen liikkuvuuden kaksinkertaistamisesta koulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:15. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161526/OKM_2019_15_Jokaiselle_mahdollisuus_kansainvalistymiseen.pdf (Luettu 22.1.2021.)